

**Ankara Üniversitesi
Hukuk Fakültesi
Adalet MYO
HBYS Programı**

**Mali Hukuk Bilgisi
Dersleri**

ÜNİTE II

KAMU GELİRLERİ

Kamu Gelirlerinin Tanımı

- Kamu gelirleri devletin kamu hizmetlerinin finansmanını sağlamak için elde edip kullandığı çeşitli ekonomik kaynaklardır.
- Kamu gelirleri adından da anlaşılacağı üzere tek bir gelir türünden oluşmaz. Diğer bir deyişle farklı türlerde kamu gelirleri mevcuttur. Bunlar kendi aralarında benzerlik ve farklılıkları açısından çeşitli tasniflere tabi tutulurlar.
- Merkezi yönetim gelirleri-yerel yönetim gelirleri, olağan kamu gelirleri-olağanüstü kamu gelirleri, cebri kamu gelirleri-iradi kamu gelirleri ayrımları bu bağlamda yapılan tasniflerdendir.

Kamu Gelirlerinin Türleri-1

Kamu gelirleri elde edilişlerine göre iki ayrı temel türe ayrılır:

KAMU GELİRLERİ

CEBRİ KAMU GELİRLERİ

Devletin egemenliğine dayanır.

Hukuki zorunluluk vardır.

Vergi, şerefiye, harç alınması,
ceza kesilmesi gibi

İRADİ KAMU GELİRLERİ

Devletin herhangi bir kişi imiş gibi
bireylerden iradi işlemler
sonucunda

elde ettiği gelirlerdir.

Hukuki zorunluluk söz konusu
değildir,

gönüllülük esastır.

Devletin mirasçı olması,
Hazine bonusu ihraç etmesi,
özelleştirme yapması,
bağış, hibe kabul etmesi gibi

Kamu Gelirlerinin Türleri-2

Cebri-Kamu gücüne Dayanan Kamu Gelirleri:

- *Devletin mali alanda da egemen olması nedeni ile tek taraflı üstün iradesini kullanmak suretiyle bireyler ve topluluklarına buyurup, bunlardan hukuki cebir altında topladığı vergi, resim, harç, şerefiye vb. kamu gelirleridir.*
- Bireyler ve toplulukları cebri kamu gelirlerini devlete sağlamak-ödemek zorundadırlar, aksi takdirde bu gelirler kendilerinden cebren tahsil edilir ve ödemeyenler hakkında yaptırım niteliğinde hukuki sonuçlar gündeme gelir.

Kamu Gelirlerinin Türleri-3

İradi-kamu gücüne dayanmayan kamu gelirleri:

- *Devletin bir kamu tüzel kişisi olması nedeni ile sahip olduğu ehliyete dayanarak, diğer kişiler ile eşit konumda ve irade serbestîsi esasında hukuki ve iktisadi işlemler yapmak suretiyle elde ettiği mülk ve teşebbüs gelirleri, borçlar, hibe ve bağışlamalar gibi kamu gelirleridir.*
- Kişiler ve topluluklarının bu gelirleri devlete sağlamaları tamamen onların serbestîsindedir. Bu gelirler serbest iradeye dayalı olarak toplanır.

CEBRİ KAMU GELİRLERİ

- Cebri kamu gelirleri, *vergiler, harçlar, resimler, şerefiyeler-harcamalara katılma payları, para ve vergi cezaları, fonlar, maliye-para politikası tedbirlerinden doğan gelirler, mali tekeller, parafiskal gelirler-vergi benzerleri ile cebri-zorunlu borçlanmalar* gibi 10 grup kamu gelirinden oluşur.

CEBRİ KAMU GELİRLERİ

1. *vergiler,*
2. *harçlar,*
3. *resimler,*
4. *şerefiyeler-harcamalara katılma payları,*
5. *para ve vergi cezaları,*
6. *fonlar,*
7. *maliye-para politikası tedbirlerinden doğan gelirler,*
8. *mali tekeller,*
9. *parafiskal gelirler-vergi benzerleri,*
10. *cebri-zorunlu borçlanmalar.*

Vergiler-1 devlet bütçesi içindeki yeri

- Günümüzde devlet bütçelerinin yaklaşık %90'lık bir bölümünü vergi gelirleri oluşturur. Bu nedenle vergiler en önemli kamu geliri türü kabul edilir.

Vergiler-2 tanım

- *Devletin ya da devredilmiş vergilendirme yetkisine sahip diğer kamu tüzeli kişilerinin, kamu hizmetlerinin finansmanını gerçekleştirmek üzere bireylerden ve topluluklarından hukuki cebir altında aldıkları karşılıksız parasal değerlere **vergi** denir.*

Vergiler-3 nitelikler

- Yukarıdaki tanımdan hareketle vergilerin temel nitelikleri aşağıdaki gibi belirtilebilir:
 - Vergiler, sadece devlet ya da devredilmiş vergilendirme yetkisine sahip kamu tüzel kişilerince toplanır. Vergi koyma yetkisi ise AY m. 73 uyarınca ülkemizde münhasıran TBMM'ne aittir.
 - Vergiler karşılıksız kamu gelirleridir. Ödenen vergilerin belli ve somut bir karşılığı yoktur. Vergi ödeyen vatandaşlar ödedikleri vergiler karşılığında somut bir hizmet talep edemezler, sadece ülke genelinde sunulan kamu hizmetlerinin nitelik ve nicelik itibarıyla iyileşip artmasını bekleyebilirler. Bu nedenle vergi, ödeyicisine somut bir karşılık isteme hakkı vermez. Devlet hazinesinde toplanan vergiler buradan çeşitli kamu hizmetleri için harcanır. Hangi hizmet için hangi verginin harcandığı bilinemez. Vergiler tüm ülke düzeyinde kamu hizmetlerinin sunulmasının finansmanı için kullanılır.

Vergiler-4 nitelikler

- Vatandaşlar yukarıda belirtilen beklentileri karşılanmadığında demokratik yollardan siyasi iktidara tepkilerini verirler. Bu bağlamda mecliste milletvekilleri aracılığı ile soru, gensoru, meclis araştırması, meclis soruşturması yasama denetim mekanizmaları harekete geçirilerek dolaylı yoldan veya seçim sandıklarında oy vermeyerek doğrudan iktidarda bulunan siyasi partiler ile yöneticilerden hesap sorulur.
- Vergiler, hukuki cebir altında alınır. Kişinin vergi ödevlerini yerine getirmemesi ceza, gecikme zammı, cebren tahsil gibi belli yaptırımları beraberinde getirir.
- Vergiler, kural olarak bireyler ve toplulukları tarafından, bir başka deyişle piyasa ekonomisi aktörleri tarafından ödenir. Kamu sektörü ise kural olarak vergi ödemez.

Vergiler-5 nitelikler

- Vergiler bireyler ve topluluklarından parasal değer-nakit olarak para cinsinden toplanır. Eskiden vergiler ayın olarak toplanırken ayın olarak vergi almanın güç ve adaletsiz yönleri olduğu için günümüzde artık vergiler ayın olarak alınmamakta sadece nakit olarak tahsil edilmektedir.
- Dar anlamda vergiler devletin ya da devredilmiş vergilendirme yetkisine sahip kamu kurumlarının kamu hizmetlerinin finansmanında kullanılmak üzere bireylerden aldığı karşılıksız değerleri ifade ederken geniş anlamda vergi kavramı içine dar anlamda vergilerin yanında resimler ve harçlar gibi diğer cebri kamu gelirleri de girer.
- AY uyarınca vergilerin muhakkak yasaya dayanarak ve mali güce göre alınması gerekir.
- Vergiler kural olarak merkezi yönetim tarafından toplanır ancak bazı vergilerin yerel yönetimler tarafından alınması söz konusudur.

Harçlar-1 konumu ve tanımı

- Devlet bütçesi içinde vergilerin ardından gelen cebri kamu geliri türü harçlardır.
- *Belli kamu kurumlarınca yerine getirilen belli bazı somut hizmetlerden yararlananlardan bu hizmetler karşılığında alınan cebri nitelikte ödentiler harç adını alır.*

Harçlar-2 nitelikleri

- Yukarıdaki tanımdan hareketle harçların temel nitelikleri aşağıdaki gibi belirtilebilir:
- Harçlar da vergiler gibi cebri kamu gelirleridir. Harca tabi hizmetlerin tümü (diploma, sürücü belgesi vb.) sadece kamu kurum ve kuruluşlarınca verilebilir. Bu hizmetlerin başka bir yerden temini mümkün değildir. Harç ödenmez ise harca tabi hizmet alınmaz. Harç konusu hizmetten yararlanıp yararlanmamak kişinin ihtiyarında olsa da bir kez bu hizmetten yararlanma tercih edildiğinde harç ödemek zorunlu hale gelir. Bu nedenle harçlar ihtiyari değil fakat zorunlu ödemelerdir.
- Ancak harçların vergilerden ayrıldığı nokta, harçların tapulama, yargı, pasaport gibi belli ve somut hizmetlerin karşılığı olarak ödenmesidir. Harçta belli bir kamu hizmetinden yararlanma biçiminde somut bir karşılık vardır. Ödenen vergi karşılığında hangi hizmetin gerçekleştirildiği bilinemez ve saptanamaz. Ancak ödenen harcın karşılığında vatandaş somut bir hizmetten yararlanır. Harç ödemesine rağmen bu hizmet kendisine sunulmazsa bu durum nedeniyle idari ve adli makamlara başvurma hakkı gündeme gelir.

Harçlar-3 nitelikleri

- Harçlar da vergiler gibi kural olarak bireyler ve toplulukları tarafından, bir başka deyişle piyasa ekonomisi aktörleri tarafından ödenir. Kamu sektörü ise kural olarak harç ödemez.
- Harçlar da vergiler gibi bireyler ve topluluklarından parasal değer-nakit olarak-para cinsinden toplanır.
- Harçların da yasaya dayanılarak alınması gerekir ancak harçlar bakımından mali güce göre alınma kuralı uygulanmaz, harca tabi hizmetten yararlanan ilgili harcı ödemek zorunda kalır.
- Harçlar merkezi yönetim veya yerel yönetimler tarafından alınabilen bir kamu geliridir.

Resimler-1 tanımı

- Kamu idarelerinin verdiği bir izin ya da sağladıkları bir ayrıcalık karşılığında ilgililerden aldıkları cebri kamu gelirleridir.
- Ülkemizde halihazırda resim uygulaması yoktur, günümüzde resimler kaldırılmış, bu nitelikte kamu gelirlere harç veya vergi adı altında düzenlenmiştir. Örneğin gümrük resmi yerine gümrük vergisi, damga resmi yerine damga vergisi getirilmiştir.

Resimler-2 nitelikleri

- Resimler de harçlar gibi cebri kamu gelirleridir. İlgili izin veya ayrıcalık karşılığında resim ödenmek zorunda kalınır.
- Resimler karşılıklı kamu gelirleridir. Ancak buradaki karşılık belli bir hizmetten yararlanma biçiminde değil fakat belli bir hususta gerekli iznin temini ya da ruhsat gibi bir ayrıcalığın elde edilmesi biçimindedir.
- Resimlerin de yasaya dayanarak alınması gerekir.
- Resimler de para cinsinden toplanır.
- Resimlerin mali güce göre ödenmesi gerekli değildir.
- Resimler merkezi yönetim veya yerel yönetimler tarafından vergi veya harç adı altında toplanmaktadır.

Ders sonu

